

Geschiedenis van de koloniën van Nederland en Duitsland

VOC schip via Wikimedia Commons

De koloniale geschiedenis van Nederland begint aan het begin van de zeventiende eeuw, als raadspensionaris Johan van Oldebarnevelt in 1602 de Vereenigde Oostindische Compagnie (VOC) opricht, een organisatie die de handel naar Oost-Indië (Indonesië en omgeving) overziet. Van de Nederlandse overheid krijgt de VOC de opdracht om handelsverdragen te sluiten en gebieden te veroveren. Voor de gebieden in Amerika richt Nederland de West-Indische Compagnie op, die over de handel naar die gebieden gaat. Ook mogen zij gebieden koloniseren. De Compagnie heeft later veel met de slavenhandel vanuit Afrika te maken gehad.

Nederland bezat veel gebieden in Afrika, Azië en Amerika. De grootste gebieden hiervan waren Nederlands-Indië (nu Indonesië) en Suriname. Bovendien bezat Nederland ook een aantal eilanden die tegenwoordig een bijzondere status binnen het koninkrijk der Nederlanden hebben: de Bovenwindse Eilanden Saba, Sint-Eustatius en Sint-Maarten, en de Benedenwindse Eilanden Aruba, Curaçao en Bonaire. Na de Tweede Wereldoorlog worden de relaties met de eilanden opnieuw bekeken, waarna in 1954 het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden wordt opgesteld, waarin de verhoudingen tussen Nederland en de voormalige koloniën worden bepaald. In 1975 werd Suriname onafhankelijk van Nederland en een eigen land. Aruba werd in 1996 een eigen land binnen het Koninkrijk, Curaçao en Sint-Maarten volgen in 2010. Bonaire, Saba en Sint-Eustatius blijven officieel deel van Nederland als bijzondere gemeentes.

De geschiedenis en de relatie van Nederland met Indonesië is moeizaam geweest. Indonesië is lange tijd een kolonie geweest, en de Nederlanders hebben er misdaden begaan. Jan

Pieterszoon Coen heeft bijvoorbeeld een heel eiland van vrijwel 15.000 inwoners uitgemoord en veel mensen tot slaaf gemaakt. De Nederlandse schrijver Eduard Douwes Dekker schreef in reactie op de misdaden de roman *Max Havelaar*, waarin hij kritiek uitte op het systeem dat de Indonesische bevolking uitbuitte. Na de Tweede Wereldoorlog riep Indonesië de onafhankelijkheid uit, nadat het bezet was geweest door de Japanners. Nederland erkende dit echter niet en stuurde het Nederlandse leger naar Indonesië. Deze interventies werden vroeger eufemistisch “politioenele acties” genoemd. Onder grote internationale druk erkent Nederland in 1949 uiteindelijk de onafhankelijkheid van Indonesië.

Duitsland begon in vergelijking met Nederland relatief laat met het verkrijgen van koloniën en raakte deze ook vrij snel weer kwijt. Dit had ook te doen met het feit dat de Duitse gebieden pas in 1871 tot het Duitse Rijk verenigd werden. Onder het rijkskanselierschap van Bismarck werden vanaf 1884 vooral gebieden in Afrika verkregen, die “Schutzgebiete” genoemd werden. Gebieden die het Duitse Rijk bezat, waren bijvoorbeeld het huidige Namibië, Kameroen, Togo, Tanzania, Burundi en Rwanda. Ook in Azië werden gebieden verkregen: Duits-Nieuw-Guinea, de Marshall-eilanden en Samoa. Deze gebieden werden echter allen na de Eerste Wereldoorlog van Duitsland afgenomen met het Verdrag van Versailles. In Namibië wordt nog altijd Duits gesproken (het was tot 1990 een officiële taal), bovendien woont er een Duitse minderheidsgroep.

Ook het Duitse Rijk heeft in hun koloniën misdaden begaan. Zo werden de Herero’s, een volk in Duits Zuidwest-Afrika, waarmee Duitse soldaten een tijd een bloedige strijd voerden, in concentratiekampen gebracht, waar ze vaak door ontberingen omkwamen. In totaal is door Duitsers bijna 75 tot 80 procent van de Herero’s vermoord (60.000 mensen). De plaatselijke bevolking van Kameroen werd onteigend en als slaaf op hun eigen land ingezet.

In Duitsland werd de discussie over en het herdenken van de koloniale heerschappij lange tijd overschaduwd door de herdenking van de tijd van het nationaalsocialistische regime. Pas tegenwoordig komen er steeds meer stemmen op om beter om te gaan met koloniale verleden van Duitsland. De discussie gaat bijvoorbeeld over het al dan niet in stand houden van koloniale beelden, monumenten en straatnamen.

Een belangrijke figuur in de relatie met Namibië is Ruprecht Polenz, die sinds 2015 vertegenwoordiger is voor Duitsland in de omgang met Namibië over de genocide op de Herero’s en de Nama’s. Hij zei dat hij de gang van zaken in Namibië zou willen bestempelen als genocide.

De misdaden van Nederland in Indonesië tijdens de “politioenele acties” zijn lange tijd ver weggestopt. De discussie hierover laaide vanaf 2008 op, toen vrouwen uit het dorp Rawagede de Nederlandse staat aanklaagden voor het bloedbad van Rawagede, waar vrijwel alle Indonesische mannen uit het dorp door Nederlandse soldaten werden geëxecuteerd. In 2020,

op de viering van 75 jaar Indonesische onafhankelijkheid, sprak Koning Willem-Alexander zijn excuses uit voor de misdaden van Nederlandse soldaten.

Voor de Duitse versie van het verhaal: in 2004 besloot de Duitse regering al tot officiële excuses aan Namibië over het koloniale verleden, en Duitsland besloot in augustus 2020 tot het betalen van schadevergoedingen aan Namibië, die dit echter afwezen.

Uit een onderzoek uit 2020 bleek dat zeker de helft van de Nederlanders trots was op zijn verleden, veel meer dan de andere voormalige Europese koloniale mogendheden. Een kwart van de Nederlanders zou graag nog steeds koloniën bezitten.

Discussie in Duitsland

In 2020 brak een discussie los over het enorme beeld van Rijkskanselier Bismarck, dat in Hamburg staat. Sommige mensen vonden dat het beeld, dat al werd opgeknapt, moest worden afgebroken, omdat het beeld verheerlijking van de koloniale geschiedenis van Duitsland zou zijn. Anderen wezen erop dat het beeld een uitdrukking was van de persoonscultus die er na de dood van Bismarck om hem hing.

In Duitsland en in Nederland laait de discussie over zogenaamde roofkunst ook op. Dat is kunst uit Afrika, die in koloniale tijden meegenomen is naar Europa en nu in musea tentoongesteld wordt. Veel mensen zijn tegenwoordig van mening dat deze kunst teruggegeven zou moeten worden aan Afrikaanse landen, omdat het hun eigendom is. De Congolese activist Mwazulu Diyabanza ging bijvoorbeeld in 2020 naar Europese musea, om daar stukken uit de collectie mee te nemen uit het museum. De Nederlandse minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Ingrid van Engelshoven kreeg in oktober 2020 een rapport van een onafhankelijke commissie over roofkunst overhandigd.